

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β')**
ΔΕΥΤΕΡΑ 16 ΜΑΪΟΥ 2016 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΡΕΙΣ (3)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η φιλία

Η φιλία, δώρο ακριβό και ευτύχημα σπάνιο, έχει πανάρχαιους τίτλους ευγένειας. Την εχάρηκαν άνθρωποι εκλεκτοί, σε όλα τα γεωγραφικά και τα ιστορικά πλάτη της οικουμένης, και την εγκωμιάσαν ποιητές, σοφοί, πολιτικοί με τον τρόπο του ο καθένας, αλλά όλοι με την ίδια συγκίνηση. Άλλωστε, εκτός από την καταγωγή της λέξης (που είναι κατευθείαν παράγωγο του κύριου για την «αγάπη» ρήματος: φιλείν), και μόνο το γεγονός ότι, για να τονίσουμε την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη μας προς τα πιο οικεία μας πρόσωπα, δηλώνουμε ότι τους θεωρούμε «φίλους», μαρτυρεί πόσο ψηλά η κοινή συνείδηση τοποθετεί τη φιλία.

Τι είναι η φιλία; «Εύνοια», φυσικά, όπως λέγει ο Αριστοτέλης· να έχεις, δηλαδή, καλές διαθέσεις απέναντι σ' έναν άνθρωπο, να αισθάνεσαι στοργή γι' αυτόν, να επιζητείς την συντροφιά του και να θέλεις την ευτυχία του· να είσαι εύνους προς κάποιον και αυτός εύνους προς εσένα· να υπάρχει ανταπόκριση, αμοιβαιότητα στα αισθήματά σας, να τον αγαπάς και να τον τιμάς κι εκείνος, επίσης, να σε αγαπά και να σε τιμά. Γι' αυτό, όσο τρυφερός κι αν είναι οι σχέσεις μας με τα άψυχα, δεν λέγονται φιλία. Όταν αγαπούμε ένα άψυχο πράγμα, αυτό που αισθανόμαστε δεν είναι φιλία.

Μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φιλικών σχέσεων, κατά τον Αριστοτέλη: «διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν». Στην πρώτη περίπτωση, συνδεόμαστε μ' έναν άνθρωπο, επειδή ο ένας μας είναι στον άλλο χρήσιμος (για τις υποθέσεις, τις ανάγκες, τη σταδιοδρομία, τις πολιτικές φιλοδοξίες μας κ.τ.λ.). Στη δεύτερη, διατηρούμε στενές σχέσεις μαζί του, επειδή μας προξενεί ευχαρίστηση (είναι διασκεδαστικός, έξυπνος συνομιλητής, επιδέξιος συμπαίκτης κ.τ.λ.). Και στις δύο περιπτώσεις, «αγαπούμε» τον άλλο κι εκείνος μας «αγαπά» όχι για την ανθρώπινη ποιότητά μας, επειδή, δηλαδή, είμαι εγώ αυτός που είμαι και είναι εκείνος αυτός που είναι (κατά το σώμα και την ψυχή, το ήθος, το πνεύμα), αλλά επειδή κάτι άλλο περιμένουμε απ' αυτόν και αυτός από εμάς, ένα κέρδος (υλικό ή ηθικό) ή μian απόλαυση (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).

Του τρίτου είδους ο φιλικός δεσμός είναι η τέλεια, η ουσιαστική και ακατάλυτη φιλία. Τον κάνω συντροφιά, τον τιμώ, τον αγαπώ, με κάνει συντροφιά, με τιμά, με αγαπά, όχι επειδή περιμένω απ' αυτόν ή εκείνος περιμένει από μένα ωφέλεια (με όλο που βέβαια και μπορώ και θα τον ωφελήσω, όπως και εκείνος επίσης, και μπορεί και θα με ωφελήσει), ούτε επειδή μου είναι ευχάριστος και του είμαι ευχάριστος (με όλο που πραγματικά αισθανόμαστε ευχαρίστηση ο ένας κοντά στον άλλο), αλλά επειδή, όντας ο καθένας μας αυτό που είναι, μοιάζουμε ο ένας στον άλλο –η ομοιότητά μας βρίσκεται στην ανθρώπινη αξία μας, στο υψηλό ποίον της ανθρωπιάς μας. Η τέλεια, λοιπόν, φιλία είναι συνάντηση και δεσμός δύο προσώπων απάνω στον ίδιο ηθικό άξονα, στην ίδια αξιολογική κλίμακα. Θεμέλιο και εγγύηση της αγάπης τους είναι η «αρετή», και επειδή η αρετή είναι «κτήμα ες αεί» του ανθρώπου, ούτε αλλοτριώνεται, ούτε φθείρεται· οι φιλίες που δημιουργούνται απάνω σ' αυτή τη βάση είναι σταθερές και μόνιμες, αδιάλυτες.

Φίλος είναι ο παραστάτης και σύμμαχός μας στον τραχύ αγώνα να υπάρξουμε, να σηκώσουμε το βάρος της ανθρωποσύνης μας, χωρίς να συντριβούμε ή να ευτελιστούμε. Όταν σε μια βαρυσήμαντη καμπή του βίου

μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό και επικίνδυνο, έχουμε ανάγκη από ένα καλόγνωμο σύμβουλο και **αυστηρό** κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελεύθερα και χωρίς περιστροφές το πρόβλημά μας. Ποιος μπορεί να είναι αυτός ο σύμβουλος και κριτής; Μπορεί το πρόσωπο τούτο να είναι άλλος εκτός από τον φίλο;

Ε.Π. Παπανούτσος, *Πρακτική Φιλοσοφία*, σσ. 111-121,
Εκδόσεις Νόηση, Αθήνα, 2008 (Διασκευή).

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με το κείμενο, τις παρακάτω διαπιστώσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

- α. Ακόμα και οι τρυφερές σχέσεις μας με τα άψυχα είναι φιλία.
- β. Η αμοιβαιότητα των αισθημάτων είναι απαραίτητη προϋπόθεση της φιλίας.
- γ. Η φιλία δεν αποκλείει την προσδοκία οποιασδήποτε υλικής ανταμοιβής και ευχαρίστησης.
- δ. Η τέλεια φιλία είναι εκείνη που στηρίζεται σε ηθικές αξίες.
- ε. Σε μια δύσκολη στιγμή της ζωής μας μπορούμε να στηριχτούμε και σε άλλους συμπαραστάτες και συμβούλους εκτός από έναν φίλο.

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε δύο τρόπους ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου του κειμένου «**Μπορούμε να διακρίνουμε ... (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).**» και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.

Μονάδες 4

β) Ποια νοηματική σχέση εκφράζουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις;

Άλλωστε (1η παράγραφος)

δηλαδή (2η παράγραφος)

Όταν (2η παράγραφος)

λοιπόν (4η παράγραφος).

Μονάδες 4

B3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

εγκωμίασαν, ευχαρίστηση, συναναστροφή, ακατάλυτη, φθείρεται.

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

οικεία, **επιδέξιος**, **ωφέλεια**, **αξία**, **αυστηρό**.

Μονάδες 5

B4. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση των εισαγωγικών και της παρένθεσης στις παρακάτω περιπτώσεις της τρίτης παραγράφου:

«**διά το χρήσιμον**»

«**αγαπά**»

(**υλικό ή ηθικό**).

Μονάδες 3

β) Να αιτιολογήσετε τη λειτουργία του β' ενικού ρηματικού προσώπου στη δεύτερη παράγραφο και του α' πληθυντικού στην τρίτη παράγραφο.

Μονάδες 4

Γ1. Σε ομιλία 500-600 λέξεων που θα γράψετε για να εκφωνήσετε σε εκδήλωση του σχολείου σας, με θέμα τις ανθρώπινες σχέσεις στη σύγχρονη εποχή, να εκθέσετε:

- α) τα χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας, όπως εσείς την αντιλαμβάνεστε και
- β) την άποψή σας σχετικά με τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης /διαδικτύου στη δημιουργία σχέσεων φιλίας.

Μονάδες 40

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Ο δοκιμιογράφος αναφέρεται στο περιεχόμενο, τα είδη και τη σημασία της φιλίας. Τη χαρακτηρίζει ως πολύτιμο αγαθό μέσω του οποίου ο άνθρωπος εκδηλώνει την αγάπη του προς το συνάνθρωπο. Ορίζει τη φιλία ως «εύνοια», καλή διάθεση, τρυφερότητα, συντροφικότητα και αμοιβαιότητα προς ένα έμψυχο ον. Τη διακρίνει σε χρησιμοθηρική, ηδονιστική και ουσιαστική. Οι δύο πρώτες είναι σχέσεις υστερόβουλες και ωφελιμιστικές. Το τρίτο είδος, η άρρηκτη φιλία, προσδιορίζει σχέσεις που διέπονται από αγάπη, εντιμότητα, ομοιότητα και ποιότητα. Αυτή η άρτια φιλία είναι δεσμός ανθρώπων που δεν αλλοτριώνεται ούτε φθείρεται αλλά μένει διαχρονικός. Καταλήγοντας, θεωρεί ότι ο φίλος είναι αυτός που βοηθεί τον άνθρωπο να υπερβεί τις δυσκολίες και τους κινδύνους της ζωής, είναι σύμβουλος και «αυστηρός κριτής».

- B1. α.** Ακόμα και οι τρυφερές σχέσεις μας με τα άψυχα είναι φιλία. **ΛΑΘΟΣ**
β. Η αμοιβαιότητα των αισθημάτων είναι απαραίτητη προϋπόθεση της φιλίας. **ΣΩΣΤΟ**
γ. Η φιλία δεν αποκλείει την προσδοκία οποιασδήποτε υλικής ανταμοιβής και ευχαρίστησης. **ΣΩΣΤΟ**
δ. Η τέλεια φιλία είναι εκείνη που στηρίζεται σε ηθικές αξίες. **ΣΩΣΤΟ**
ε. Σε μια δύσκολη στιγμή της ζωής μας μπορούμε να στηριχτούμε και σε άλλους συμπαραστάτες και συμβούλους εκτός από έναν φίλο. **ΛΑΘΟΣ**

- B2. α)** Η τρίτη παράγραφος αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων. Συγκεκριμένα εντοπίζεται η μέθοδος της διαίρεσης «τρία είδη ... συναναστροφής».
διαιρετέα έννοια: οι φιλικές σχέσεις,
διαιρετική βάση (εννοείται): ο σκοπός,
μέλη / πηλίκο της διαίρεσης: «διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν». Στην πρώτη περίπτωση ... Στη δεύτερη περίπτωση ... (το τρίτο μέλος της διαίρεσης αναπτύσσεται στην επόμενη παράγραφο).
 Στη συνέχεια απαντά η μέθοδος της αιτιολόγησης. Στην παράγραφο εντοπίζεται σε τέσσερα (4) σημεία ο αιτιολογικός σύνδεσμος «επειδή»:
 «επειδή...κ.τ.λ.», «επειδή...κ.τ.λ.», «επειδή, δηλαδή, ...αλλά επειδή... συναναστροφής).»
 Επιπλέον, εντοπίζονται οι μέθοδοι της σύγκρισης - αντίθεσης, και των παραδειγμάτων:
 - Σύγκριση - Αντίθεση: «και στις δύο περιπτώσεις ... συναναστροφής».
 - Παραδείγματα: «(για τις υποθέσεις ... κ.τ.λ.)»
 «(είναι διασκεδαστικός ... κ.τ.λ.)»

- β)** Ποια νοηματική σχέση εκφράζουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις;
Άλλωστε (1η παράγραφος) → **προσθήκη**
δηλαδή (2η παράγραφος) → **επεξήγηση**
Όταν (2η παράγραφος) → **χρόνο**

λοιπόν (4η παράγραφος) → **συμπέρασμα**

B3. α) εγκωμίασαν = επαίνεσαν
ευχαρίστηση = τέρψη
συναναστροφής = συγχρωτισμού
ακατάλυτη = άρρηκτη
φθείρεται = αλλοιώνεται

β) οικεία ≠ ξένα
επιδέξιος ≠ ανίκανος
ωφέλεια ≠ βλάβη
αξία ≠ απαξία
αυστηρό ≠ επιεική

B4. α) «διά το χρήσιμον» : φράση του Αριστοτέλη
«αγαπά» : ειρωνεία
(υλικό ή ηθικό) : επεξήγηση

β) Το β' ενικό πρόσωπο είναι το πρόσωπο του διαλόγου και της διαζώσης επικοινωνίας. Ο δοκιμιογράφος συνδιαλέγεται με τον αναγνώστη προσδίδοντας στο κείμενο ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα. Το α' πληθυντικό πρόσωπο προσδίδει συλλογικότητα στο κείμενο, ο συγγραφέας συμμετέχει, έχει κοινή οπτική με τον αναγνώστη, απαιτεί συλλογική δράση με αποτέλεσμα να γίνει το κείμενο πιο παραστατικό.

Γ1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αξιότιμοι καθηγητές, καθηγήτριες,
Αγαπητοί συμμαθητές, συμμαθήτριες,

Με αφορμή τη σημερινή εκδήλωση η οποία είναι αφιερωμένη στις ανθρώπινες σχέσεις στη σύγχρονη εποχή, ανέλαβα να σας παρουσιάσω ομιλία, πιστεύοντας ότι θα αποτελέσει τη βάση ενός γόνιμου προβληματισμού. Είναι γεγονός πως ο σύγχρονος άνθρωπος ζει και αναπνέει μέσα σε έντονη τεχνολογική και υλιστική ατμόσφαιρα, η οποία τον καθιστά όλο και περισσότερο αδιάφορο, γεγονός που δυσχεραίνει την πορεία του. Εγώ προς το Εσύ. Καταντά ατομικιστής, εγωιστής, κλείνεται στον εαυτό του, δημιουργεί εικονικές, συμβατικές σχέσεις, γιατί κρατά τον εσωτερικό του κόσμο κλειστό, κάτω από ένα περιχαρακωμένο Εγώ.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

Α' σκέλος

Χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας

- αγάπη, σεβασμός, ανιδιοτέλεια, αλληλεγγύη
- ειλικρίνεια, εντιμότητα, αμοιβαία εμπιστοσύνη
- εποικοδομητικός διάλογος → ουσιαστική επικοινωνία
- αλληλοκατανόηση, συλλογικότητα, συνέπεια
- συμπαράσταση, αρωγή, υποστήριξη
- ομοιότητα, όχι όμως ταύτιση, κοινός κώδικας αξιών

Β' σκέλος

Το Διαδίκτυο και ιδιαίτερα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν ανοίξει νέους δρόμους στις ανθρώπινες σχέσεις διευρύνοντάς τις και ταυτόχρονα εγκυμονώντας κινδύνους.

1. Θετικά χαρακτηριστικά

- κοινωνικοποίηση, αμεσότητα → ευκολότερη προσέγγιση

- εξοικονόμηση χρόνου, εκμηδένιση αποστάσεων → διατήρηση σχέσεων εξ αποστάσεως
- διευκόλυνση έκφρασης συναισθημάτων και συναισθηματική στήριξη
- αναζήτηση και εύρεση συμβουλών, νουθεσία
- διεύρυνση και σύσφιγξη φιλικών σχέσεων
- δημιουργία ομάδων με κοινά ενδιαφέροντα → ανταλλαγή οπτικοακουστικού υλικού

2. Αρνητικά χαρακτηριστικά

- τυποποίηση, επιδερμικότητα: δημιουργία επιφανειακών / ανούσιων σχέσεων
- δυσερμηνεία - παρεξηγήσεις εξαιτίας της ελευθεριότητας και της ασύδοτης δημοσιοποίησης προσωπικών δεδομένων
- δημιουργία πρόσκαιρης ευεξίας και επίπλαστης αίσθησης αυτολοκλήρωσης
- επαφή με άγνωστα και επικίνδυνα άτομα
- εγκλεισμός σε μια διαδικτυακή και κίβδηλη πραγματικότητα → αποκλεισμός από την πραγματική επαφή

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ως κατακλείδα της ανάλυσης που προηγήθηκε μπορεί να τεθεί η παρατήρηση ότι η γνήσια φιλία συνιστά απαραίτητο στοιχείο για την ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ανθρώπου. Στη σύγχρονη εποχή της τεχνολογικής επανάστασης τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να συμβάλλουν δημιουργικά στη σύναψη φιλιών, είναι, όμως, πιθανό να τις υπονομεύσουν και να δημιουργήσουν σχέσεις επιδερμικές, ωφελιμιστικές και ανούσιες. Στο πλαίσιο αυτό, οι άνθρωποι και κυρίως εμείς οι νέοι οφείλουμε να είμαστε επιλεκτικοί και αληθινοί, γιατί «η φιλία είναι δώρο ακριβό και ευτύχημα σπάνιο».

Ευχαριστώ για την προσοχή σας.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Τα φετινά θέματα της Έκθεσης χαρακτηρίζονται βατά και προσιτά για ένα μαθητή που έχει μελετήσει σφαιρικά το γνωστικό υλικό της Έκφρασης - Έκθεσης του Λυκείου. Το διαχρονικό θέμα της φιλίας επικαιροποιείται μέσω της σύνδεσής του με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το δοκίμιο του Παπανούτσου χαρακτηρίζεται κατανοητό, λογικά δομημένο και δεν παρουσιάζει δυσκολίες στη σύνταξη του κειμένου. Οι ασκήσεις καλύπτουν εύρος ύλης, ενώ χαρακτηριστική είναι για μία ακόμη φορά η απουσία της θεωρίας του βιβλίου της Γ' Λυκείου (τρόποι και μέσα πειθούς, συλλογισμοί, δοκίμιο).

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΚΑΛΟΧΕΡΗΣ Μ. – ΛΑΓΟΥΔΑΚΟΣ Π. – ΛΑΔΙΚΟΥ Β. - ΤΟΛΙΑ Π.